

Filip Czernicki

Prezes Zarządu Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych

Współpraca organizacji pozarządowych z korporacjami prawniczymi

W organizacjach zajmujących się poradnictwem prawnym, obywatelskim oraz informacją prawną już jakiś czas temu zauważono, że dla dalszego rozwoju i poprawy jakości świadczonych usług potrzebna jest bliższa współpraca z prawnikami praktykami. Współpraca tego typu niewątpliwie była dotychczas jedynie incydentalna i niestety nietrwała. Odpowiadając na oczekiwania organizacji poradniczych, Rada Ekspertów Programu „Obywatel i Prawo II” zleciła Fundacji Uniwersyteckich Poradni Prawnych realizację projektu „Współpraca organizacji pozarządowych z korporacjami prawniczymi”.

Najważniejsze celami projektu było lepsze wzajemne poznanie się organizacji pozarządowych i korporacji prawniczych oraz wypracowanie zasad stałej i modelowej współpracy. Projekt przeprowadzono w okresie od 1 października 2005 do 30 czerwca 2006 roku i sfinansowano z dotacji Instytutu Spraw Publicznych, ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

W ramach programu odbyło się 13 spotkań lokalnych dotyczących zasad współpracy prawników praktyków z organizacjami pozarządowymi, prezentujących dobre praktyki dotychczasowej współpracy oraz propozycje w zakresie możliwej współpracy w przyszłości. W spotkaniach wzięło udział 110 poradniczych organizacji pozarządowych oraz 28 przedstawicieli korporacji prawniczych, w tym także sędziowie i prokuratorzy. Spotkania odbyły się w Warszawie, Białymstoku, Gdańsku, Lublinie, Rzeszowie, Wrocławiu, Opolu, Słubicach, Katowicach, Łodzi, Krakowie, Olsztynie i Poznaniu.

W trakcie spotkań okazało się, że zdecydowana większość organizacji pozarządowych biorących udział w programie nie współpracowała do tej pory z prawnikami praktykami. Także przedstawiciele korporacji potwierdzili, iż obecnie ich współpraca z organizacjami pozarządowymi udzielającymi pomocy prawnej jest znikoma.

Jedynie osiem organizacji i jedna Okręgowa Izba Radców Prawnych mogły zaprezentować pozytywne doświadczenia ze swojej dotychczasowej

pracy (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, kliniki prawa Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu w Białymstoku, Studencka Poradnia Prawna przy Wyższej Szkole Administracji Publicznej w Białymstoku, Fundacja Academia Iuris, Centrum Praw Kobiet, Centrum Interwencji Kryzysowych PCK z Gdańska, Stowarzyszenie Obywatele – Obywatelom z Łodzi, a także, ze strony korporacji, poznańska Okręgowa Izba Radców Prawnych). Podstawowa forma współpracy – to konsultowanie przez prawników i wolontariuszy organizacji pozarządowych prowadzonych przez siebie spraw z doświadczonymi prawnikami praktykami. W przypadku studenckich poradni prawnych współpraca ta polegała na merytorycznej opiece profesorów nad studentami udzielającymi porad i odbywaniu praktyk w kancelariach. Okazało się ponadto, że to kontakty prywatne są podstawowym czynnikiem umożliwiającym nawiązanie współpracy organizacji pozarządowych z profesjonalnym prawnikami. Warto także pokreślić, że nie bez znaczenia okazały się wyrobiona marka tych organizacji, które już obecnie współpracują z korporacjami, a także „trend światowy”, który mobilizuje kancelarie prawnicze do angażowania się w prace *pro publico bono*.

Zdaniem przedstawicieli korporacji przyczyną niezbyt aktywnej współpracy z organizacjami pozarządowymi, to przede wszystkim sytuacja rynkowa zmuszająca do wytężonej pracy, skutkującej brakiem czasu na włączanie się w kolejne inicjatywy, ale także niewielkie zainteresowanie pracą *pro publico bono*. Innymi, wskazanymi przez nich przyczynami są pasywność prawników praktyków, niechętnych działalności innej niż zawodowa, a także obawy przed kłopotami we współpracy z organizacją pozarządową. Odrębną kwestią wymagającą uregulowania jest, zdaniem przedstawicieli korporacji, odpowiedzialność za szkodę, nawet niezawinioną, wyrządzoną działalnością wolontariuszy i osób współpracujących z organizacjami pozarządowymi. Jednocześnie jednak niektórzy przedstawiciele samorządu adwokackiego podkreślili, że wspieranie prawniczych organizacji studenckich, których celem jest zdobywanie przez jej członków doświadczenia i nabywanie wiedzy praktycznej, jest swego rodzaju moralnym obowiązkiem korporacji.

Organizacje pozarządowe zgłosiły przede wszystkim potrzebę konsultacji trudniejszych spraw z doświadczonymi prawnikami. Poza konsultacjami ważną wydaje się także merytoryczna opieka profesorów nad studentami udzielającymi porad i możliwość odbywania praktyk w kancelariach.

Rezultatem większości spotkań było przedstawienie konkretnych propozycji dotyczących zorganizowania współpracy organizacji pozarządowych z korporacjami prawniczymi. Przedstawione poniżej rekomendacje stanowią zbiór postulowanych form tej współpracy, koncepcję możliwych do zrealizowania „dobrych praktyk”. Swoje uwagi i wnioski prezentowali zarówno przedstawiciele korporacji, jak i organizacji pozarządowych.

Bezpośrednia pomoc dla prawników i wolontariuszy z organizacji pozarządowych

Szkolenia prowadzone przez prawników praktyków dla członków organizacji pozarządowych

- wykłady monograficzne i ćwiczenia z tematów ustalonych przez organizację, na przykład bieżące zmiany przepisów, procedura sądowa w konkretnych sprawach, na przykład o ubezwłasnowolnienie, pozbawienie praw rodzicielskich itp.
- szkolenia z zakresu sporządzania opinii prawnych i pisania pism procesowych,
- szkolenia z zakresu etyki prawniczej i praktycznych aspektów świadczenia pomocy prawnej,
- szkolenia z zakresu mediacji,
- możliwość odbywania praktyk w kancelariach przez studentów, którzy będą mogli wykorzystać tę wiedzę w swojej pracy w organizacjach pozarządowych.

Konsultacje

- uruchomienie „gorącej linii”, która dawałaby wolontariuszowi poradni, działającemu w imieniu klienta, możliwość telefonicznego kontaktu z przedstawicielem korporacji w szczególnie trudnych sprawach,
- bezpłatny dyżur korporacyjny w wymiarze ok. 1–2 godzin w tygodniu, podczas którego istniałaby możliwość konsultacji przyjętych przez organizację spraw,
- stworzenie portalu internetowego korporacji, na którym praktycy udzielaliby wyjaśnień i odpowiedzi na pytania najczęściej zadawane przez organizacje pozarządowe,
- stworzenie w siedzibach korporacji „zielonych skrzynek”, do której organizacje mogłyby przysyłać korespondencję z zapytaniem prawnym. Odpowiedzi na zadane pytania udzielałby w wolnym czasie i w miarę możliwości prawnik działający *pro bono*.
- przygotowanie „mapy” punktów na terenie województwa, w których można uzyskać darmową poradę prawną. Konieczne byłoby wyznaczenie dyżurów i określenie zasad, kryteriów i kręgu podmiotów obsługujących i obsługiwanych w takich punktach (w szczególności rozróżnienie na miejsca, w których darmową poradę prawną mogą uzyskać osoby fizyczne, a w których organizacje pozarządowe),
- możliwość szerszego zaangażowania we współpracę poradniczą aplikantów poprzez:

- konsultowanie spraw z chętnymi aplikantami podczas wyznaczonych dyżurów,
- sprawowanie merytorycznej opieki przez wyznaczonego aplikanta nad konkretną organizacją pozarządową,
- organizowanie wspólnych składek na reprezentację procesową, pokrywającą minimalne koszty pracy pełnomocnika, w sytuacjach, gdy osobie w trudnej sytuacji życiowej nie przyznano adwokata/radcy prawnego z urzędu.
- zwracanie się z prośbą o konsultacje do prokuratury, która także ma kompetencje do występowania w sprawach cywilnych i administracyjnych,
- nawiązanie przez organizacje pozarządowe bliskiej współpracy z Policją w celu szerszego dotarcia do ofiar przestępstw.

Zaangażowanie aplikantów do współpracy z organizacjami poradniczymi

- podjęcie przez władze naczelne NRA i KRRP decyzji w sprawie odbywania przez aplikantów choćby krótkich, ale obowiązkowych praktyk w organizacjach pozarządowych o charakterze poradniczym,
- organizacje pozarządowe przyjmujące na praktykę aplikanta tworzą aplikantom odpowiednie warunki i miejsce pracy,
- organizowanie szkoleń dla aplikantów (także sądowych i prokuratorskich) na temat specyfiki pracy w organizacjach poradniczych i pracy z poszczególnymi grupami klientów, którymi zajmują się organizacje pozarządowe, to jest na przykład ofiary przemocy domowej czy uchodźcy.

Informowanie o działalności organizacji pozarządowych i ich potrzebach

- konieczność częstszego informowania korporacji o podejmowanych przez organizacje pozarządowe inicjatywach, celach swojej działalności, a także potrzebach z zakresu pomocy prawników praktyków,
- zapraszanie przedstawicieli samorządów do współpracy przy organizowanych projektach, a także do udziału w spotkaniach mniej formalnych,
- stworzenie bazy danych potrzeb organizacji pozarządowych,
- wyznaczenie w każdej organizacji poradniczej koordynatora nadzorującego i pilotującego współpracę między daną organizacją a lokalnymi władzami korporacji współpracy,
- informowanie i zachęcanie aplikantów do współpracy z poradniami prawnymi i innymi organizacjami pozarządowymi,
- informowanie emerytowanych adwokatów i radców prawnych o potrzebach organizacji pozarządowych.

Propagowanie idei poradnictwa *pro bono*

- promocja organizacji pozarządowych i idei poradnictwa *pro bono*,
- podejmowanie działań marketingowych, na przykład w lokalnych mediach, prowadzących audycje na temat bezpłatnych porad prawnych oraz organizacji je udzielających,
- stworzenie informacyjnej strony internetowej, na której znalazłyby się krótkie notki o organizacjach poradniczych (adres, zakres działania) oraz informacje o realizowanych projektach,
- przygotowywanie przez organizacje pozarządowe cyklicznych bezpłatnych spotkań, na wzór „białych niedziel”, dla ludności wiejskiej w miejscowościach szczególnie dotkniętych biedą, bezrobociem etc.,
- informowanie o możliwości pracy *pro bono* w trakcie cyklicznie odbywających się szkoleń zawodowych dla sędziów i prokuratorów, a także dla aplikantów,
- zaproszenie przedstawicieli organizacji pozarządowych do prezentowania działalności swoich organizacji podczas wyżej wymienionych szkoleń.

Organizowanie wspólnych przedsięwzięć

- wspólna organizacja wydarzeń kulturalno-naukowych, takich jak spotkania ze znanymi gośćmi, promocje książek i spotkania z autorami, konkursy stażowe, konkursy dla młodzieży i studentów, gdzie merytoryczną i honorową pieczę sprawowałiby przedstawiciele korporacji oraz fundowali drobne nagrody,
- przeprowadzenie cyklu spotkań z przedstawicielami zawodów prawniczych w gimnazjach i szkołach średnich, wieńczącego zajęcia o tematyce upowszechniającej wiedzę prawną, a prowadzonych w ramach różnych programów przez organizacje pozarządowe,
- organizowanie przez organizacje pozarządowe spotkań przedstawicieli korporacji z młodzieżą oraz krótkich konkursów dotyczących wiedzy obywatelskiej,
- współpraca w celu przygotowania projektów, mających na celu pozyskanie dla organizacji pozarządowych środków, które byłyby przeznaczone na opłacenie profesjonalnej obsługi prawnej.

Przedstawiciele sądownictwa i prokuratury dodatkowo wskazali możliwość kierowania do studenckich poradni prawnych różnych kategorii osób, które potrzebują pomocy prawnej, na przykład osób niezamożnych, niebędących w stanie samodzielnie sporządzić pism i innych dokumentów. Koncepcja ta dotyczy także osób, które w trakcie trwania procesu mają problem na przykład ze sformułowaniem żądań procesowych lub rozpoznaniem konsekwencji konkretnych żądań, osób, wobec których brakuje przesłanek do usta-

nowienia obrońcy z urzędu, a także wysoce skonfliktowanych stron sporu, który jako taki leży poza zasięgiem zainteresowania prokuratury/sądu bądź, odpowiednio wcześniej rozwikłany, może zostać poza tym zasięgiem utrzymany.

Należy podkreślić, że uczestnicy spotkań zwracali uwagę na konieczność dbania o wysoką jakość porad świadczonych przez organizacje pozarządowe. Zasugerowano, aby wszystkie organizacje poradnicze pragnące nawiązać stałą współpracę z prawnikami praktykami przyjęły i wprowadziły w życie dokument wypracowany w 2005 roku przez organizacje poradnicze „Standardy udzielania informacji prawnej oraz prowadzenia poradnictwa prawnego i obywatelskiego”. Ponadto niezwykle cenna wydaje się idea organizowania cyklicznych spotkań organizacji pozarządowych oraz korporacji w celu nawiązania bliższej współpracy, koordynacji wspólnych działań, a także wypracowywania nowych technik i form poradnictwa prawnego oraz zaproszenia do współpracy kolejnych podmiotów.

W podsumowaniu projektu odbyły się jeszcze dwa niezmiernie ważne spotkania: z adw. Stanisławem Rymarem, prezesem Naczelnej Rady Adwokackiej, oraz z prokur. Władysławem Lewandowskim, sekretarzem Krajowej Rady Radców Prawnych. Spotkania te miały na celu podsumowanie spotkań lokalnych i zaprezentowanie wyżej opisanych postulatów naczelnym władzom korporacji prawniczych z nadzieją na wsparcie przy wdrażaniu niektórych rozwiązań lub dokonaniu trwałych zmian w organizacji pracy korporacji czy też kształceniu aplikantów.

Podczas spotkania z Władysławem Lewandowskim zaproponowano organizacjom pozarządowym:

- możliwość zaprezentowania swojej oferty na łamach „Radcy Prawnego”, na stronach www i w e-mailach adresowanych do adwokatów,
- możliwość wprowadzenia nieobowiązkowych wykładów dla aplikantów na temat działalności organizacji pozarządowych i pracy *pro bono* po uzgodnieniu z izbami okręgowymi,
- możliwość uczestnictwa prawników z organizacjami pozarządowymi w otwartych szkoleniach organizowanych przez korporację.

Ponadto sekretarz KRRP z rezerwą odniósł się do możliwości tworzenia list radców uwzględniających ich specjalizacje w prawie oraz wyraził obawę, że nie ma możliwości zmiany programu szkolenia aplikantów (w tym możliwości odbywania praktyk w organizacjach poradniczych).

Kolejne spotkanie odbyło się w Naczelnej Radzie Adwokackiej, podczas którego adw. Stanisław Rymar zadeklarował, że:

- podczas spotkania NRA w dniach 23-24 września rozważone zostaną postulaty organizacji pozarządowych,

- popiera inicjatywę zaangażowania aplikantów adwokackich do odbywania praktyk w organizacjach pozarządowych i poszerzenia wykładów aplikacyjnych o informacje na temat działalności organizacji pozarządowych i pracy *pro bono*.
- powinno się szerzej zaangażować adwokatów seniorów do pracy *pro bono*,
- wesprze ideę tworzenia list adwokatów uwzględniających ich specjalizacje w prawie,
- organizacje poradnicze dostaną możliwość zaprezentowania swojej oferty na łamach „Palestry”, na stronach www i w e-mailach adresowanych do adwokatów.

Wyniki przeprowadzonych rozmów oraz nawiązanych kontaktów na poziomie lokalnym zapewne będą widoczne dopiero po pewnym czasie. Aby jednak zakończony projekt nie pozostał bez widocznych rezultatów czy też bez kontynuacji, kierowana przeze mnie Fundacja Uniwersyteckich Poradni Prawnych zobowiązała się, iż będzie koordynować dalszą współpracę z korporacjami prawniczymi na poziomie ogólnopolskim i zabiegać o realizację przynajmniej najważniejszych z podniesionych postulatów. Już w najbliższym czasie wystosowana zostanie informacja zapraszająca prawników praktyków do współpracy z organizacjami pozarządowymi (na łamach czasopism korporacyjnych, na stronach www i rozesłana e-mailem), rezultaty projektu przekazane zostaną do organizacji pozarządowych uczestniczących w spotkaniach lokalnych w celu zachęcenia ich do organizacji wspólnych przedsięwzięć z okręgowymi izbami i radami, kontynuowane będą rozmowy na temat możliwości zmiany programu szkolenia aplikantów, w tym przede wszystkim zorganizowania praktyk w organizacjach pozarządowych.

Wierzę, że zakończony projekt odniósł znaczący sukces, a jego rezultaty będą poszerzane wraz z podejmowanymi działaniami wprowadzającymi w życie wyżej sformułowane postulaty i przykłady dobrych rozwiązań służących poprawie świadomości prawnej obywateli oraz dostępu obywateli do prawa.